

ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR İÇİN BİR ERKEN MÜDAHALE MODELİ: KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ÜSTÜN YETENEKLİLER UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Asya ÇETİN⁽¹⁾, Arzu ÖZYÜREK⁽²⁾

^{1,2}Karabük Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü, Karabük

ÖZET

Amaç: Üstün yetenekli bireylerin mümkün olan en erken dönemde tanınması kadar onları bu yeteneklerini geliştirecek düzeyde desteklemek önem taşımaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de üstün yetenekli bireylerin tanılama ve desteklenmesinde farklı uygulamalar göze çarpmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar genellikle ilk yıllarda yeterli tanılanamama, uygun olmayan sınıflara yerleştirilme veya uygun olmayan müfredat programlarını takip etme riski altındadırlar. Bunun yanında, bireylerin yeteneklerini saklama, öğretmenlerin durumlarını göz ardı etmesi gibi riskler de söz konusudur. İlkokul ve sonrasında ise, üstün yetenekli çocukların eğitimsel ihtiyaçlarının karşılanmasında normal okul müfredatı yetersiz kalmaktadır. Hızlandırma, gruplama ve zenginleştirme yöntemleriyle desteklenerek üstün yetenekli çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanabileceği düşünülmektedir. Bu amaçla Türkiye’de geçmişten bu güne çeşitli isimlerde örgün ve yaygın eğitim kurumları görev almaktadır. Konuyla ilgili olarak birkaç üniversite bünyesinde üstün yetenekli çocuklar için uygulama ve araştırma birimlerinin oluşturulduğu görülmektedir. Bu çalışmada, üstün yetenekli bireylerin ilkokul döneminde tanılanması ve devam eden süreçte desteklenmesi amacıyla hizmet veren Karabük Üniversitesi Üstün Yetenekliler Uygulama ve Araştırma Merkezi amaç ve temel faaliyet alanlarını tanıtmak amaçlanmıştır.

Sonuç: Merkez, kuruluşundan bu yana 104 üstün yetenekli öğrenciye yönelik çalışmalarını sürdürmektedir. Çalışmada, Merkez faaliyetleri kapsamında üstün yetenekli bireylerin tanılanması, desteklemeye yönelik eğitim öğretim, veli ve öğretmen eğitimi, rehberlik ve danışma hizmetleri, sosyal faaliyetler gibi faaliyet alanları ele alınmıştır. Merkez olarak uygulanan eğitim modeli literatür bilgileri ve üstün yetenekli bireylerle ilgili uygulanan diğer modellerle karşılaştırılmış, uygulamanın alana katkısı ve karşılaşılan olumlu/olumsuz durumlar tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Üstün yetenekli çocuklar, erken müdahale, uygulama ve araştırma merkezi.

GİRİŞ

Üstün ve özel yeteneklilik; bireyin, genetik özelliklerle var olan ve çevresel uyarılarla gelişen, fiziksel büyüme ve gelişim, hareket gelişimi, algı-dikkat kontrolü, analiz, sentez, problem çözme gibi bilişsel gelişim, dili anlama ve ifade etme yeteneği, sosyal, duygusal ve estetik gelişim alanlarının birinde ve/veya birkaçında veya hepsinde çeşitli gözlem ve ölçme araçlarıyla uzman kişiler tarafından gözlenen ve/veya ölçülebilen, yaşitlarından ileri düzeyde olma durumudur (Baykoç Dönmez, 2009).

Dünya’da üstün yetenekliler için ABD, Kanada ve İsrail’de yeni programlar ve kuramların geliştirildiği, Güneydoğu Asya, Güney Afrika ve Avustralya’da çalışmaların hız kazandığı dikkat çekmektedir. Üstün yetenekli çocukların eğitimleri bağımsız okullar veya merkezler, vakıflar, özel kurum ve kuruluşlar, merkezi veya yerel eğitim basamakları, çocukların anne-babalarının kurduğu dernekler tarafından gerçekleştirilmektedir (Akarsu, 2001). Üstün yeteneklilerin eğitimi, gelişmiş ülkelerin çoğunda genel ve temel eğitim programlarının bir parçasıdır. Birçok ülkede ve Türkiye’de üstün yetenekli olma özel eğitim kapsamında ele alınmasına rağmen, geri planda kalmıştır (Palancı, 2011).

Ülkemizde üstün yetenekli çocuklarla ilgili ilk uygulama 1960’ta Ankara’da açılan özel sınıflar ve türdeş yetenek sınıflarıdır. Özel sınıflarda 125 ve üzeri IQ düzeyinde olanlar bir araya getirilip ayrı bir eğitim programı uygulanmış, bu sınıflar bir süre sonra

kapatılmıştır (Davaslıgil, 2000). Sezai Türkeş, 1990’da ekonomik düzeyi düşük olan üstün yetenekli çocuklara parasız bir okul için İnanç Vakfı’nı kurmuştur. Daha sonraları İstanbul’da Yeni Ufuklar Koleji, Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Eğitim Vakfı, Petek Çocuk Evi, Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi, İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi kurulmuştur (Akarsu, 2001). Son yıllarda Karabük Üniversitesi (<http://kuyem.karabuk.edu.tr>), İnönü Üniversitesi (<http://iys.inonu.edu.tr/index.php?web=uyem>) ve Süleyman Demirel Üniversitesi Üstün Yetenekliler Uygulama ve Araştırma Merkezleri, Anadolu Üniversitesi Üstün Yetenekliler Eğitim Programları (<http://www.uyep.anadolu.edu.tr>), İstanbul Üniversitesi Çocuk Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi (<http://www.iuyazokulu.com>), Ege Üniversitesi Amatör Astronomlar Yaz Okulu (<http://astronomi.ege.edu.tr/gozlemevi/yazokulu>) ve Ankara Üniversitesi Çocuk Üniversitesi (www.cocukuniversitesi.ankara.edu.tr) üstün yetenekli çocuklar için üniversitelerin bünyesinde yürütülen programları oluşturmaktadır.

Üniversiteler çeşitli disiplinlerden öğretim elemanları, laboratuvar ve akademik imkânları ile üstün yetenekli çocuklarla bilimsel nitelikte çalışmalar yürütebilecek, eğitim programları geliştirebilecek nitelikte kurumlardır. Farklı programların incelenmesi, üstün yeteneklilerin desteklenmesi için atılacak bir sonraki adımın belirlenmesine rehberlik edecektir. Bu nedenle bu çalışmada Karabük Üniversitesi bünyesinde üstün yetenekli çocukların erken dönemde desteklenmesine hizmet eden, Karabük Üniversitesi Üstün Yetenekliler Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (KUYEM) modelini tanıtmak amaçlanmıştır.

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ÜSTÜN YETENEKLİLER EĞİTİM UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ (KUYEM)

KUYEM 11.04.2011 tarihinde, üstün yetenekli öğrencilerin bilim insanı olarak yetişmelerine katkı sağlamak için kurulmuştur. Bu bölümde KUYEM tanılama ve eğitim programlarına yer verilmiştir.

Tanılama Modeli

Üstün yetenekli çocukların yetenek ve potansiyellerini geliştirebilmeleri, uygun eğitim programı ve ortamlarının hazırlanması için zamanında ve doğru teşhis koymak ilk adımdır (Kargı ve Akman, 2003; Tan, Soysal, Aldemir ve Işık, 2012). Tanılama sürecinde tek bir bilgi toplama aracı yerine çok yönlü ve çok boyutlu bilgi toplama araçlarının kullanılması, çocuklarla ilgili verilerin ayrıntılı ve güvenilir olması, multidisipliner bir yaklaşımın olması gerekmektedir (Dağlıoğlu, 2010; Sak, 2013). Üstün yetenekli çocuklar, tıbbi ve eğitsel tanılama modelleri ile değerlendirilebilir. Tıbbi tanılama modeli nörobilişsel değerlendirmeyi içermektedir (Tarhan ve Kılıç, 2014). Eğitsel tanılama modelleri aday gösterme/yönlendirme, aile görüşmeleri, çocuk ve akranlarıyla görüşme, grup ve bireysel zeka testleri, yaratıcılık testleri, güzel sanatlar ile ilgili özel testlerden vb. oluşmaktadır (Dağlıoğlu, 2010).

KUYEM tanılama sürecini öğretim elemanlarından oluşan “Tanılama Komisyonu” yürütmektedir. Tanılama işlemlerinin ilk aşamasında sınıf/rehber öğretmenleri çocukların yetenek alanlarını belirlemek amacıyla hazırlanmış “gözlem formları” ile yönlendirme yapmakta, merkeze müracaatlar alınmaktadır. Merkeze müracaat eden çocuklar Genel Zihinsel Yetenek, Görsel Sanatlar, Müzik, Spor ve Beden

Eğitimi alanlarında özel yetenek sınavlarına alınmaktadır. Özel yetenek alanlarında başarılı olan öğrencilere, alanında uzman kişiler/testörler tarafından Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği (WISC-R) uygulamakta (<http://kuyem.karabuk.edu.tr>), 130 ve üzeri IQ olan çocuklar merkeze kabul edilmektedir (<http://kuyem.karabuk.edu.tr>).

KUYEM tanılama modelinin, ülke genelinde uygulanan tanılama modeline benzediği söylenebilir. Ülkemizde üstün yetenekli çocukların tanınmasında genellikle öğretmen bildirimini/aday gösterme, yetenek testleri, bireysel zekâ testleri ve yardımcı testler kullanılmaktadır (Metin, 1999). İlki 1996 yılında olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından açılan Bilim ve Sanat Merkezleri de benzer bir tanılama sistemi uygulamaktadır (Ulusoy ve diğ., 2014). Günümüzde WISC-R, zekayı ölçmede önemli bir değerlendirme aracı olarak kullanılmasına rağmen, birçok değerlendirme aracının birlikte kullanılması daha güvenilir sonuçlar vermektedir (Tan ve diğ., 2012). Ayrıca öğretmenin çocuğu aday göstermesinde kişisel bazı değişkenler etkili olabileceğinden bu tanılama modelinin yetersiz olduğu söylenebilir. Bir toplumun en önemli insan kaynaklarından birisi ve belki de en önemlisi üstün yetenekli bireylerdir (Akkan, 2010). Tanılama sürecinde gözden kaçan bir birey bile önem arz etmektedir. Bu nedenle tanılamının yapılmasında farklı kaynaklardan yararlanılması, disiplinlerarası bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir.

Eğitim Programı

Üstün yetenekli çocuklar, belirgin şekilde hızlı zihinsel gelişim göstermektedirler. Onların olaylara bakışı, düşünme biçimleri, tepkileri, ilgileri ve öğrenme yolları akranlarından farklıdır (Kontaş, 2010; Baykoç Dönmez, 2011; Dağlıoğlu, 2014). Bu çocukların potansiyellerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için normal öğrenciler için hazırlanmış müfredat programı yetersiz kalmaktadır. Üstün yeteneklilerin eğitimleriyle ilgili kabul gören genel görüş, normal ders müfredatından içerik olarak farklı bir eğitim programının hazırlanması ve özel öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği doğrultusundadır (Kontaş, 2009; Özbay ve Palancı, 2011; VanTassel-Baska & Stambaugh, 2005). Eğitimin temel amacı, çocukların aklını sadece bilgilerle doldurmak olmayıp onların bilgi üreticileri haline gelmelerini, aktif araştırmacı olmalarını sağlamaktır (Dağlıoğlu, 2010).

Ülkelerin üstün yetenekliliğe bakış açıları, ve eğitim sistemlerindeki farklılıklar nedeniyle üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda çok çeşitli modeller ve stratejiler mevcuttur (Akarsu, 2004). Üstün yeteneklilerin eğitiminde genellikle hızlandırma, gruplama ve zenginleştirme modelleri kullanılmaktadır. Üstün yetenekli çocukların ilkökula erken başlama ve hızlı ilerleme, sınavlar aracılığıyla sınıf atlama veya üst sınıflarla ders alma, dersi okumadan sınava girme, üniversiteden bazı dersler aldırma, üniversiteye erken kabul etme gibi uygulamalar hızlandırma olarak tanımlanmaktadır. İlgi ve yetenekleri benzer olan çocukların, bir arada olmaları, birlikte çalışmaları için tam gün homojen sınıflar veya heterojen sınıflar, yarım gün veya geçici gruplamalar, yarım gün özel sınıflar, “okul içinde okul” gibi sınıf içi ve sınıf dışı gruplamaların yapılmasıyla uygulanan modeller “gruplama” olarak tanımlanmaktadır (Baykoç Dönmez, 2011). Eğitim programlarının üstün yetenekli çocukların gereksinimlerine göre düzenlenmesi ve akranlarıyla birlikte eğitim görmeleri ise zenginleştirme modelidir (Ataman, 2003; Dağlıoğlu, 2010).

KUYEM Eğitim Programında okul müfredatlarına paralel olarak ele alınan konular hızlandırılmış, farklılaştırılmış, zenginleştirilmiş ve bireyselleştirilmiş şekilde uygulanmaktadır. İlkokul ve ortaokul çağındaki öğrenciler, örgün eğitimleri dışındaki zamanlarda güz, bahar ve yaz dönemi olmak üzere yılda üç dönem eğitim öğretim programına alınmaktadır. KUYEM tarafından geliştiren “Eğitim Modeli” doğrultusunda hazırbulunuşluk düzeyi belirleme, uyum eğitimi, bilgi ve beceri eğitimi, yetenek alanlarını belirleme eğitimi, özel yetenekleri geliştirme eğitimi programları uygulanmaktadır.

KUYEM’de görev yapacak öğretmen seçimleri İl Millî Eğitim Müdürlüğü işbirliği ile yapılmaktadır. Merkez tarafından branşlara yönelik talep edilen öğretmen ihtiyacı doğrultusunda, İl Millî Eğitim Müdürlüğü, gönüllü öğretmenleri merkeze yönlendirmektedir. Merkeze kabul edilen öğretmenlere KUYEM’in çalışma prensipleri, imkanları, avantajları ve dezavantajları anlatılmaktadır. Merkezde çalışmayı kabul eden öğretmenlere KUYEM eğitim programları ve öğrenme stratejileri hakkında seminerler verilerek programa hazırlanmaları sağlanmaktadır (Pehlevan, 2015). Merkezde 2014-2015 öğretim yılı için dört Matematik, ikişer Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilimler, Türkçe, Sınıf Öğretmeni, Rehberlik Hizmetleri, Sanat Alanları ile birer Beden Eğitimi, Akıl ve Zeka Oyunları, Yaratıcı Düşünme, Bilim ve Bilimsel Yayınlar, Tasarım ve Müzik öğretmeni görev yapmaktadır. Kayıtlı öğrenciler sekiz hafta boyunca tüm derslere girmektedirler. Her dersin sonunda öğretmenler, çocuklar için bireysel gözlem raporları oluşturmaktadır. Sekiz hafta sonunda, bu raporlar dikkate alınarak öğrencilerin yetenekli olduğu alanlar belirlenmekte ve o alanlardaki derslere katılımları konusunda yönlendirme yapılmaktadır. Resim, müzik, beden eğitimi derslerine katılım isteğe bağlıdır. KUYEM’e kayıtlı bir öğrenci yıllık yaklaşık 220 saat ders görmekte, üstün yeteneklilere yönelik hazırlanmış tüm programlardan/aşamalardan geçerek eğitimini tamamlamaktadır (<http://kuyem.karabuk.edu.tr>).

KUYEM, öğretmen ve ebeveyn eğitimi faaliyetlerini de yürütmektedir. Öğretmenlere yönelik “Üstün Yeteneklilerin Eğitimi ve KUYEM Modeli” adlı eğitim seminerleri haftada bir gün 09.30-13.00 saatleri arasında yapılmaktadır. Özellikle yeni başlayan çocukların ailelerine yönelik olarak sekiz oturumlu bir eğitim faaliyeti yürütülmektedir. Oturumlarda; Birlikte Büyüme, Aile Tutumları, Riski Yönetmek, Uzlaşabilmek, İletişim Kurabilmek, Olumlu Davranış Kazandırma, Ergeni Tanımak, Geleceği Planlamak, konuları işlenmektedir (<http://www.karabuk.edu.tr/>). Üstün yetenekli öğrencilerin gelişimi için, öğretmenlerin çocuğun ilgi duyduğu alanda ne kadar bilgiye sahip olduğunu öğrenmesi ve buna göre her çocuk için bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) geliştirmesi gerekmektedir. Öğretmenler çocukların neleri nasıl yapabileceklerine yardımcı olurken, kendi yaptıklarının doğruluğunu da gözden geçirmelidir (Dağlıoğlu, 2010). KUYEM tarafından yürütülen öğretmenlere yönelik sürekli seminer etkinliklerinin önemli bir etkinlik olduğu, fakat BEP hazırlama ve uygulama konusu üzerinde durulması gerektiği söylenebilir.

Çocukları yetiştirmede ilk görev aileye düşmektedir. Ailelerin farklılıkları ile öne çıkan özel yetenekli çocuklarının kapasitelerini en üst noktaya ulaştırma ve süreklilik sağlama konusunda sorumlulukları bulunmaktadır (Ulusoy ve diğ., 2014). Aileler çocukların gelişim özelliklerini bilerek onların ihtiyaçlarına odaklandığında bu görevi başarıyla yerine getirebileceklerdir (Dağlıoğlu, 2014). Çocuk kendini, toplumsal

olarak kabul gören davranışları yaptığında “iyi”, onaylanmayan davranışları yaptığında ise “kötü” olarak değerlendirmektedir. Ailesinin ve toplumun değerlerini içselleştirerek kendini değerlendirmede bu standartları temel almaktadır (Şekercioğlu ve Güzeller, 2012). Ailelere yönelik eğitim programlarının uygulanması, anne babaların çocuk yetiştirme tutumları üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır. Yurt içi ve yurt dışındaki uygulamalar bakıldığında, üstün yetenekli çocukların ailelerinin ihtiyaçlarına yönelik çok az sayıda aile eğitim programı olduğu görülmektedir. Ülkemizde, üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik eğitim çalışmaları yetersizdir ve ailelere verilecek eğitimlerin gelecekte hem ailenin hem de üstün yetenekli çocuğun mutluluğunu sağlayacak etkileri olacaktır (Saranlı ve Metin, 2014). Aileler ve öğretmenler bir arada çalıştığında, uygun programlar geliştirilebilir ve problemler erken dönemde tespit edilebilir (Dağlıoğlu, 2010). Bu açıdan bakıldığında KUYEM tarafından, üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen ve aile unsurunu dikkate alarak çocukların desteklenmesinde önemli bir çalışma yürütüldüğü söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaklaşık üç yıldır çalışmalarını yürüten KUYEM, kuruluşundan bu yana 104 üstün yetenekli öğrenciye hizmet vermektedir. Çalışmada, Merkez faaliyetleri kapsamında üstün yetenekli bireylerin tanınması, desteklemeye yönelik eğitim öğretim, veli ve öğretmen eğitimi, rehberlik ve danışma hizmetleri, sosyal faaliyetler gibi faaliyet alanları ele alınmıştır. Ülke genelinde yürütülen tanılama ve eğitim faaliyetleri dikkate alındığında, merkezin bu konuda gereksinim duyulan bir alana katkı sağladığı söylenebilir. Merkeze öğrenci seçiminde Milli Eğitim Müdürlüğü’nün destek olması, üniversitenin imkanları kullanılarak öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması, yetenek alanları doğrultusunda hazırlanmış olan eğitim alanları için derslik, laboratuvar, atölye ihtiyacının karşılanması, duyarlı veli profilinin olması, öğretmen kadrosunun özverili olması, öğrencilerin üniversitenin tüm imkanlarından faydalanabilmesi KUYEM’in güçlü yönleridir. Çalışmaların daha profesyonel şekilde yürütülmesi için, alandaki gelişmelerin takibi ve uygulamaların zenginleştirilmesine ihtiyaç vardır. Gerek tanılama ve çocukların eğitimi, gerek öğretmen ve aile eğitimi konularında gelişmeye açık olan merkezin, belirlenen hedeflerine ulaşabilmesi için azimle görev yapacak çalışanlara gereksinimi olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akarsu, F. (2001). Yetişemediğimiz Çocuklar: Üstün Yetenekli Çocuklar ve Sorunları. Ankara: Eduser Yayınları.
- Akkan, E. (2010). Orta Öğretimdeki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Zeka ve Yaratıcılık Düzeylerinin Yaşam Doyumlarını Yordama Gücü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Baykoç Dönmez, N. (2011). Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri (Ed.: N. Baykoç Dönmez), Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim, Ankara: Eğiten Kitap.
- Dağlıoğlu, H. E. (2014). Üstün Yetenekli Çocuklar (Ed.:N.Metin ve A.İ.Yükselen), Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim 1-Özel Gereksinimli Çocuklar ve Kaynaştırma, Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Dağlıoğlu, H. E. (2010). Üstün Yetenekli Çocuklar (Ed.: İ.H.Diken), Erken Çocukluk Eğitimi, Ankara: Pegem Akademi.

- Kargı, E. ve Akman, B. (2003). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğuna Sahip Üstün Yetenekli Çocuklar, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 212-214.
- Kontaş, H. (2009). Bilsem Öğretmenlerinin Program Geliştirme İhtiyaçlarına İlişkin Geliştirilen Programın Etkililiği (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Metin, N. (1999). Üstün Yetenekli Çocuklar. Ankara: Özasama Matbaacılık.
- Özbay, Y. ve Palancı, M. (2011). Üstün Yetenekli Çocuk ve Ergenlerin Psikososyal Özellikleri, akarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22, 89-108.
- Pehlevan, A. (2015). KUYEM İçin Çalışacak Öğretmenler Nasıl Belirlenmektedir? KUYEM Müdür Yardımcısı, Görüşme Tarihi: 20.02.2015.
- Saranlı, A. G. (2011). Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Yönelik Geliştirilen Aile Rehberlik Programlarının Etkililiğinin İncelenmesi, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Saranlı, A. G. ve Metin, E. G. (2014). SENG Üstün Yetenekliler Aile Eğitimi Modelinin Üstün Yetenekli Çocuklar ve Ailelerine Etkileri, Eğitim ve Bilim, 39(175), 1-13.
- Şekercioğlu, G. ve Güzeller, C. O. (2012). Ergenler İçin Benlik Algısı Profili'nin Faktör Yapısının Yeniden Değerlendirilmesi, Bilig, 60, 215-236.
- Tan, S., Soysal, Ş., Aldemir, S. ve Işık, B. (2012). Üstün Zekâ Düzeyindeki Bir Grup Öğrencinin WISC-R Profillerinin İncelenmesi, Yeni Tıp Dergisi, 29(3), 170-173.
- Tarhan, S., ve Kılıç, Ş. (2014). Üstün Yetenekli Bireylerin Tanılanması ve Türkiye'deki Eğitim Modelleri. Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi-Journal of Gifted Education Research, 2(2).
- Ulusoy, H.F., Sakaltaş, E., Güneş, H., Dokgöz, M., Akın, Ö.ve Köseoğlu, S. (2014). Özel Yetenekli Çocuklar Aile Kılavuzu, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- VanTassel-Baska, J. & Stambaugh, T. (2005). Challenges and Possibilities for Serving Gifted Learners in the Regular Classroom. Theory into Practice, 44(3), 211-217.
- <http://astronomi.ege.edu.tr/gozlemevi/yazokulu>
- <http://iys.inonu.edu.tr/index.php?web=uyem>
- <http://kuyem.karabuk.edu.tr>
- <http://www.uyep.anadolu.edu.tr>
- <http://www.iuyazokulu.com>
- www.cocukuniversitesi.ankara.edu.tr